

Archeologisch Adviesbureau

datum: 29 januari 2015
ons kenmerk: 21936SEVTO 102979.doc
behandeld door: M.P.F. Verhoeven
uw brief van: 19-01-2015
uw referentie: -
bijlage(n): Adviesdocument
betreft: Second opinion archeologisch onderzoek
Toverland

Geachte heer, mevrouw

Hierbij hebben wij het genoegen u het adviesdocument aan te bieden inzake een *second opinion* van het archeologisch bureauonderzoek van IDDS over plangebied Toverland bij Sevenum, gemeente Horst aan de Maas.

Met vriendelijke groet,

Marc Verhoeven

Senior projectleider RAAP Zuid-Nederland

RAAP Hoofdkantoor T 0294 491 500
Leeuwendeldseweg 5b F 0294 491 519
1382 LV Weesp E raap@raap.nl
Postbus 5069 KvK 34137810
1380 GB Weesp ING 4895648
www.raap.nl ABN AMRO 540269581

RAAP Noord-Nederland
De Kiel 11
9206 BG Drachten
T 0512 589 140
F 0512 539 860
E raapnl@raap.nl

RAAP Oost-Nederland
Postbus 222
7200 AE Zutphen
T 0575 56 78 76
F 0575 56 70 85
E raaponl@raap.nl

RAAP Zuid-Nederland
De S. Lohmanstraat 11
6004 AM Weert
T 0495 51 35 55
F 0495 51 35 40
E raapznl@raap.nl

RAAP West-Nederland
Postbus 4025
2301 RA Leiden
T 071 576 81 18
F 071 531 82 69
E raapwnl@raap.nl

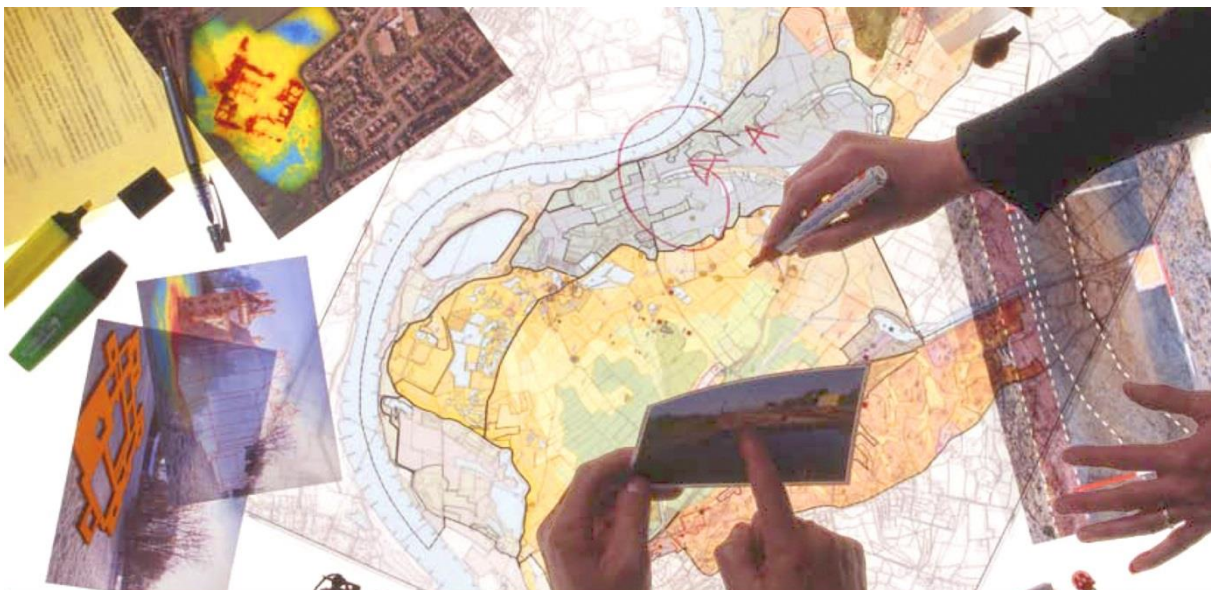
Adviesdocument 736

Project: *Second opinion* archeologisch bureauonderzoek IDDS, plangebied
Toverland, gemeente Horst aan de Maas

Projectcode: 21936SEVTO

Opdrachtgever: BRO, Tegelen

Datum: 29 januari 2015

ADVIES ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Inleiding

Eind 2012 heeft IDDS Archeologie een bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van voorgenomen uitbreiding van Toverland bij Sevenum, gemeente Horst aan de Maas (Koekelkoren & Moerman, 2014). Op basis een korte studie over de plaatselijke geomorfologie, bodemkunde, archeologie, historie en verstorings is er een verwachtingsmodel opgesteld aan de hand waarvan is bepaald in welke delen van het plangebied nog een bodemarchief aanwezig is en wat de aard, datering en gaafheid daarvan is. Uiteindelijk wordt geconcludeerd dat er zones zijn met een hoge-, middelhoge en lage verwachting, waarvan de gebieden met een lage verwachting niet verder onderzocht hoeven te worden.

Het rapport is getoetst door Vestigia, de archeologische adviseur van de gemeente. Zij kunnen zich niet vinden in de conclusies van IDDS en geven aan dat het hele plangebied verder onderzocht moet worden. Om “welles-nietes situaties” tussen IDDS en Vestigia te voorkomen is door BRO Tegelen aan RAAP om een *second opinion* gevraagd. Die wordt in dit document gegeven.

De beoordeling betreft met name het archeologisch verwachtingsmodel en de conclusies en aanbevelingen van IDDS, maar we besluiten met enkele opmerkingen betreffende de leesbaarheid van het rapport.

Archeologische verwachting

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (door Vestigia: van Heeringen en Schrijvers, 2014) heeft het plangebied grotendeels een hoge verwachting. Voor de uiterste zuidwesthoek en een zone in het westen geldt respectievelijk een gematigde en lage verwachting. Deze verwachtingen zijn met name gebaseerd op de geomorfologie: dekzandruggen hebben een hoge verwachting, landduinen een gematigde- en dekzandvlaktes een lage verwachting.

Omdat de gemeentelijke verwachtingskaart ten tijde van het bureauonderzoek nog in concept was, heeft IDDS een specifiek model voor het plangebied opgesteld. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- In het dekzand kunnen zich resten vanaf het Laat Paleolithicum bevinden.
- Gelet op de bekende vindplaatsen in de omgeving en de aanwezigheid van een beekje, worden vooral vindplaatsen van jager-verzamelaars uit de periode Laat Paleolithicum-Neolithicum verwacht rondom het beekje (jager-verzamelaars kampementen in de regio komen vaak langs beekjes en vennen voor).
- Vanwege bodemverstoringen (vooral door landbouw) zullen ondiepe resten en sporen verdwenen zijn. Dieper ingegraven sporen kunnen nog wel zijn bewaard.
- Voor vennen en waterpartijen geldt een lage verwachting.
- De stuifduinen hebben een lage verwachting, maar het dekzand eronder een middelhoge.

Het probleem

Het probleem met het hierboven geschetste verwachtingsmodel is dat het niet specifiek genoeg is. Bovendien ontbreekt een duidelijke verwachtings- en advieskaart: bijlagen 2 en 3 (resp. verwachtingenkaart en advieskaart) zijn verwarrend, zeer moeilijk “leesbaar” en bovendien onvolledig. Nodig zijn kaarten met duidelijke vlakken en duidelijke legenda's.

En eigenlijk zou er een betere verwachtingskaart gemaakt moeten worden, met een onderscheid naar vindplaatsen van jager-verzamelaars en landbouwers, alsmede een onderscheid tussen verwachting en gaafheid:

Verwachting

Vindplaatsen (kampementen) van jager-verzamelaars (periode Laat Paleolithicum-Neolithicum) komen met name voor langs de rand van beekdalen, maar ook vennen. Dergelijke droog-nat overgangen (“gradiëntzones”) zijn in de regel 75 tot 150 m breed. In het plangebied bevinden zich waarschijnlijk meerdere van deze zones en ook vondsten uit de omgeving duiden op een hoge verwachting voor jager-verzamelaars.

Nederzettingen van landbouwers (Neolithicum-Nieuwe tijd) komen vaak voor nabij de vruchtbaarste gronden. Veldpodzolen, zoals in het plangebied voorkomen, zijn in principe niet erg vruchtbaar, maar we er rekening mee houden dat deze bodems de resten zijn van eens vruchtbare, maar nu gedegradeerde bodems. De huidige bodemkaarten geven wat dat betreft niet de “oorspronkelijke” situaties weer (zie Spek, 1993). In dat opzicht kunnen in zones met goed ontwaterde veldpodzolen (grondwatertrap VII) wellicht nog resten van landbouwers nederzettingen voorkomen.

In natte contexten (beken en vennen) kunnen zich bijzondere datasets bevinden zoals fuiken, houten voorwerpen, afvaldumps en rituele deposities, met name van landbouwers.

Gaafheid

Vindplaatsen van jager-verzamelaars bestaan in de regel uit verspreide of geconcentreerde stenen werktuigen en slechts ondiep ingegraven sporen, zoals haardkuiltjes. Deze bevonden zich in de top van het dekzand, en zijn dus zeer gevoelig voor bodemverstoringen, zoals ploegen.

Vindplaatsen van landbouwers worden vaak gekenmerkt door dieper ingegraven sporen (zoals paalkuilen en waterputten). Deze zijn minder gevoelig voor verstoringen; ook als de bovengrond (bouwvoor) is geroerd, kunnen zich daaronder nog vondsten en sporen bevinden.

Conclusie en aanbeveling

Op basis van bovenstaande overwegingen wordt geadviseerd om een update van de verwachtingskaart te maken volgens de volgende “regels”

- gradiëntzone van 100 m rondom beken en vennen: hoge verwachting voor jager-verzamelaars
- veldpodzolen met grondwatertrap VII: middelhoge verwachting voor landbouwers
- vennen en beken: middelhoge verwachting voor bijzondere datasets

- overige zones: lage verwachting.

In de gebieden met een hoge en middelhoge verwachting kunnen archeologische resten zich in principe direct onder het maaiveld bevinden, en dienen – vanuit archeologisch perspectief - bodemverstoringen vermeden te worden.

In die gebieden zou de gaafheid van de bodem bepaald kunnen worden aan de hand van de gegevens van het booronderzoek uit 2011 (Gazenbeek, 2011a, 2011b) en/of (als dit tekort schiet) verder booronderzoek. Algemene vuistregel is dat jager-verzamelaars vindplaatsen niet meer intact aanwezig zijn onder akkers (wel vaak in bos), maar dat sporen van landbouwers zich zeker nog onder de bouwvoor kunnen bevinden. Omdat ook niet-intacte jager-verzamelaars vindplaatsen nog waardevolle informatie kunnen opleveren, kunnen ze echter niet zomaar worden afgeschreven. Ze zouden in feite eerst in kaart moeten worden gebracht middels een oppervlaktekartering, dat wil zeggen het afspeuren van het oppervlak. Dat kan alleen op (goed uitgeregende) akkers.

Het is moeilijk een goed antwoord te geven op de vraag welke verwachtingskaart nu juist is/wie er nu gelijk heeft: Vestigia of IDDS. De waarheid ligt waarschijnlijk ergens in het midden: de archeologische onderzoeksplicht geldt voor minder “Vestigia-gebieden”, maar wellicht voor meer “IDDS-gebieden”. Beide bureaus adviseren in ieder geval verder onderzoek in het geval van bodemingrepen in zones met een hoge en middelhoge verwachting. Zoals IDDS zelf al aangeeft, kan dit onderzoek bestaan uit booronderzoek en oppervlaktekartering.

Ons uiteindelijke advies is om een meer duidelijke en gedetailleerde verwachtings- en advieskaart te laten maken, eventueel gevolgd door booronderzoek en oppervlaktekartering. Op basis daarvan kan de beste locatie voor de uitbreiding van Toverland worden bepaald.

Als aanpassing van de verwachtingskaart geen optie is, lijkt de IDDS kaart het meest specifiek te zijn, dis daar kan dan voor worden gekozen.

Leesbaarheid

Het rapport voldoet redelijk aan de eisen van de beroepsgroep, maar de leesbaarheid laat te wensen over. Hieronder per pagina de belangrijkste slordigheden:

Samenvatting, 1^e alinea:

zijn de geplande uitbreidingen i.p.v. ” is”

“Dit onderzoek – alternatieven”: zeer moeizame zin

Samenvatting, 3^e alinea:

In de eerste zin moet het hoge i.p.v. lage verwachting zijn!

Wat wordt bedoeld met “deels verstoord”?

Aanwezige vennen: dat hoeft toch niet verstoord te zijn?

Pagina 6:

De scenario's zijn onduidelijk weergegeven (lijnen door elkaar): dit zorgt voor verwarring!

Pagina 10, 4^e alinea:
Verwijs naar figuur 4.

Pagina 10, 6^e alinea:
Geef verwijzing auteur, niet naar RAAP-rapport.

Pagina 10, 7^e en 8^e alinea:
Gazenbeek is Ganzenbeek in literatuurlijst?
Wat was de uitkomst van het verkennend booronderzoek?

Pagina 10, 8^e alinea:
Welke context van de resten?

Pagina 11, 5^e alinea
De laatste zin is bijna helemaal weggevallen?

Pagina 12, 2^e alinea:
In de 21 eeuw.

Pagina 12, 3^e alinea:
Literatuurverwijzing naar beleidskaart.

Pagina 13, 1^e alinea:
Als richtlijn i.p.v. "al".

Pagina 13, 3e alinea:
Begrenzing zone rondom beek: onderbouwing is onduidelijk. Begrenzing zou moeten worden vastgesteld op basis van combinatie van digitaal hoogtemodel, geomorfologie en grondwatertrappen. Vervolgens kun je daar inderdaad de verstoringen "vanaf trekken".

Pagina 13, 4e alinea:
Waarop is de begrenzing van de vennen (zie ook bojlage 2 gebaseerd?: op de historische kaart, of grondwatertrappen?)

Pagina 13, voorlaatste alinea:
In het kort i.p.v. "kort".

Pagina 15: aanbevelingen
De aanbevelingen zijn heel onduidelijk en verwarrend. Verwijs naar duidelijke verwachtingskaart met zones voor hoge, middelhoge en lage verwachtingen en gebruik die kaart als ondergrond voor een heldere advieskaart met vlakken in plaats van door elkaar lopende lijnen.

Bijlage 1:

Zeer moeilijk leesbaar.

Bijlage 2:

Niet compleet: wat is de verwachting in de rest van het gebied?

Bijlage 3:

Kleuren lijnen alternatief westwaarts en noordwaarts komen niet overeen met die in figuur 1 en bijlage 1??

Het is trouwens waarts i.p.v. “waards”

Bronnen

Gazenbeek, A.E., 2011a: Het wonderlijke landschap van Toverland, Bureau- en verkennend booronderzoek Attractiepark Toverland, te Sevenum, gemeente Horst aan de Maas. *Grontmij rapport 1148*.

Gazenbeek, A.E., 2011b: Karterend booronderzoek uitbreiding Attractiepark Toverland, Fase 3A, te Sevenum, gemeente Horst aan de Maas. *Grontmij rapport 1186*.

Heeringen, R.M. van & R. Schrijvers, 2014. Actualisatie van de archeologische maatregelenkaart van de gemeente Horst aan de Maas, 2014t. *Vestigia-rapport V1188*. Vestigia, Amersfoort.

Koekelkoren, A., & Moerman, S., 2014. Archeologisch bureauonderzoek Toverland, Sevenum, gemeente Horst aan de Maas. *IDDS Archeologie rapport 1480*. IDDS Archeologie, Noordwijk.

Spek, T., 2004. *Het Drentse esdorpen-landschap: een historisch-geografische studie*. Matrijs, Utrecht.